

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Jaroslava Vlašína a soudců JUDr. Milana Kamlacha a JUDr. Jiřího Pally v právní věci žalobce: **V. Š.**, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Praha 5, Křížová 25, o přezkoumání rozhodnutí žalované ze dne 26. 7. 2007, č. X, o kasační stížnosti M. H., zast. JUDr. Irenou Slavíkovou, advokátkou se sídlem Praha 2, Wenzigova 5, proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 26. 10. 2007, č. j. 42 Cad 177/2007 – 19,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II. Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.
- III. Ustanovené zástupkyni stěžovatelky, advokátce JUDr. Ireně Slavíkové, **s e p ř i z n á v á** odměna za zastupování ve výši 1904 Kč. Tato částka bude jmenované vyplacena z účtu Nejvyššího správního soudu do 2 měsíců od právní moci tohoto rozhodnutí. Náklady právního zastoupení stěžovatelky nese stát.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím ze dne 26. 7. 2007, č. X, zamítla žalovaná žádost žalobce o zvýšení důchodu pro bezmocnost. Toto rozhodnutí napadl žalobce žalobou dne 14. 8. 2007 u Krajského soudu v Praze. Soud rozhodnutím ze dne 26. 10. 2007 řízení zastavil, neboť ze zprávy notáře Mgr. J. Š. ze dne 8. 10. 2007 zjistil, že žalobce dne 14. 9. 2007 zemřel. Ze soudního spisu vyplynulo, že žalobce byl svobodný a bezdětný, proto podle soudu nepřípadá v úvahu postup podle § 63 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále jen „zákon č. 155/1995 Sb.“). Krajský soud tedy postupoval podle § 107 odst.

5 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) ve spojení s § 64 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“).

Usnesení krajského soudu napadl včas podanou kasační stížností původní zmocněnec žalobce pan Z. H. Tuto kasační stížnost Nejvyšší správní soud odmítl usnesením ze dne 30. 4. 2008, č. j. 3 Ads 22/2008 - 48, neboť dospěl k závěru, že zastoupení zaniklo smrtí žalobce, a stěžovatel tak nebyl oprávněn podat kasační stížnost jeho jménem. Současně nebyl stěžovatel ani osobou oprávněnou podle § 102 s. ř. s., protože v řízení o žalobě nebyl právním nástupcem zemřelého dle § 63 zákona č. 155/1995 Sb. Usnesení Nejvyššího správního soudu bylo ustanovené zástupkyni doručeno dne 23. 5. 2008.

Dne 5. 6. 2008 byla krajskému soudu doručena kasační stížnost paní M. H. (dále jen „stěžovatelka“) jako jediné dědičky po V. Š. Zde požádala, aby bylo ve věci urychleně rozhodnuto. Krajský soud následně ověřil, že paní H. skutečně je sestrou zemřelého žalobce, a ustanovil jí pro řízení o kasační stížnosti advokátku. Na dotaz soudu, kdy se seznámila s rozhodnutím krajského soudu ze dne 26. 10. 2007, stěžovatelka neodpověděla.

Ustanovená advokátka stěžovatelky následně doplnila kasační stížnost a namítala, shodně jako dříve zemřelý žalobce, průtahy v předcházejícím řízení a rozpor napadeného správního rozhodnutí se zákonem, neboť zdravotní stav žalobce vyžadoval k datu podání žádosti pomoc další osoby. Lékařská zpráva ošetřující lékařky ze dne 1. 11. 2006 a 4. 12. 2006 byla zavádějící a neodpovídala jeho skutečnému stavu. Řízení před krajským soudem tak bylo zastaveno v rozporu se zákonem ve smyslu § 103 odst. 1 písm. e) s. ř. s. Podle § 63 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb. se stávají nároky uplatněné z titulu nároku dávek důchodového pojištění předmětem dědictví. Na základě dědického řízení se jedinou dědičkou po zemřelém stala jeho sestra M. H. Krajský soud měl proto řízení přerušit do skončení dědického řízení vedeného Mgr. J. Š. pod sp. zn. Nd 222/2007 (25 D 547/2007), ve kterém by byl zjištěn okruh dědiců, a umožnit jejich vstup do řízení. V tomto řízení by pak měl být opatřen posudek nezávislého znalce, který by znovu posoudil zdravotní stav zemřelého žalobce k datu uplatnění nároku. Krajský soud by měl rovněž provést výslechy osob, které zajišťovaly péči o zemřelého, konkrétně jeho sestry a švagra, kteří mohou nejlépe uvést, s jakými úkony museli žalobci pomáhat a jakých úkonů nebyl schopen vůbec. Stěžovatelka proto navrhla, aby Nejvyšší správní soud usnesení krajského soudu ze dne 27. 10. 2007, č. j. 42 Cad 177/2007 - 19, zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší správní soud předně zkoumal, zda jsou v daném případě splněny podmínky řízení, tj. zejména zda kasační stížnost nebyla podána osobou k tomu zjevně neoprávněnou a zda byla podána včas. Po zvážení všech okolností případu dospěl k závěru, že podmínky řízení splněny jsou.

Stěžovatelka se v daném případě domáhá postavení opomenutého účastníka řízení před krajským soudem. Jako první se proto Nejvyšší správní soud zabýval otázkou zda nebyla kasační stížnost podána osobou k tomu zjevně neoprávněnou ve smyslu § 46 odst. 1 písm. c) s. ř. s. V tomto ohledu dospěl Nejvyšší správní soud k negativnímu závěru. Stěžovatelka prokázala, že je potenciální dědičkou po zemřelém žalobci a v závislosti na výsledku dědického řízení by se tak mohla stát právním nástupcem žalobce, pokud jde o

jeho nároky na dávky důchodového pojištění v souladu s § 63 zákona č. 155/1995 Sb. Dále se soud zabýval otázkou včasnosti podané kasační stížnosti. Formálně vzato by totiž bylo možné posoudit kasační stížnost jako podanou předčasně či jako podanou opožděně ve smyslu § 46 odst. 1 písm. b) s. ř. s.

Vzhledem k tomu, že usnesení krajského soudu o zastavení řízení nebylo stěžovatelce doručeno, připadalo by v úvahu označit stěžovatelčinu kasační stížnost za předčasně podanou. Pokud by Nejvyšší správní soud vycházel z předpokladu, že stěžovatelka se s obsahem napadeného usnesení seznámila v den, kdy bylo doručeno jejímu manželovi, a za rozhodný by vzal takto fiktivně stanovený okamžik doručení, byla by kasační stížnost naopak podána více než 6 měsíců po uplynutí zákonné lhůty (§ 106 odst. 2 s. ř. s.), a tudíž opožděně.

Po zvážení všech okolností případu došel Nejvyšší správní soud k závěru, že postup podle § 46 odst. 1 písm. b) s. ř. s. by bylo možné označit za přepjatý formalismus, potenciálně vedoucí k odepření stěžovatelčina přístupu k soudu (*denegatio iustitiae*), a tím za porušení čl. 36 Listiny základních práv a svobod. Soud tedy postupoval v souladu se zásadou „v pochybnostech ve prospěch“ a kasační stížnost posoudil jako včas podanou.

Lze tak uzavřít, že podmínky řízení jsou v daném případě splněny, Nejvyšší správní soud proto přezkoumal napadené usnesení v rozsahu uplatněných stížních bodů. Po posouzení věci nicméně dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná.

Podle § 107 odst. 1 o. s. ř. jestliže účastník ztratí po zahájení řízení způsobilost být účastníkem řízení dříve, než řízení bylo pravomocně skončeno, posoudí soud podle povahy věci, zda v řízení může pokračovat. Není-li možné v řízení ihned pokračovat, soud řízení přeruší. O tom, s kým bude v řízení pokračováno, soud rozhodne usnesením.

Podle § 107 odst. 2 o. s. ř. ztratí-li způsobilost být účastníkem řízení fyzická osoba a umožňuje-li povaha věci pokračovat v řízení, jsou procesním nástupcem, nestanoví-li zákon jinak, její dědici, popřípadě ti z nich, kteří podle výsledku dědického řízení převzali právo nebo povinnost, o něž v řízení jde.

Podle § 107 odst. 5 o. s. ř. neumožňuje-li povaha věci v řízení pokračovat, soud řízení zastaví.

Podle § 63 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb. zemřel-li oprávněný po uplatnění nároku na dávku důchodového pojištění, vstupují do dalšího řízení o dávce a nabývají nároku na částky splatné do dne smrti oprávněného postupně manželka (manžel), děti a rodiče, jestliže žili s oprávněným v době jeho smrti v domácnosti. Podmínka žití v domácnosti nemusí být splněna u dětí, které mají nárok na sirotčí důchod po zemřelém.

Podle § 63 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb. byla-li dávka přiznána před smrtí oprávněného, vyplátí se splatné částky, které nebyly vyplaceny do dne smrti oprávněného, členům jeho rodiny podle pořadí a za podmínek stanovených v odstavci 1.

Podle § 63 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb. nejsou nároky přecházející na osoby uvedené v odstavcích 1 a 2 předmětem dědictví; předmětem dědictví se stávají, není-li těchto osob.

O věci uvažil Nejvyšší správní soud takto:

Úvodem nutno předeslat, že zatímco zákon č. 155/1995 Sb. nebyl ve svém ustanovení § 63 od nabytí své účinnosti novelizován, úprava správního soudnictví prošla v uplynulých letech poměrně zásadním vývojem. Řízení před správními soudy (správními úseky civilních soudů) ve věcech důchodového pojištění podle předpisů účinných do 31. 12. 2002 (část pátá o. s. ř.; část šestá, hlava druhá zákona č. 582/1991 Sb.) bylo koncipováno jako přezkumné řízení, jehož účelem bylo posoudit zákonnost správního rozhodnutí žalované. Přitom opravný prostředek zásadně měl odkladný účinek (s výjimkami uvedenými v § 89 odst. 5 zákona č. 582/1991 Sb.), a přezkoumáváno tak bylo nepravomocné správní rozhodnutí. Řízení před soudem tedy tvořilo s řízením správním do jisté míry „jeden celek“, když správní rozhodnutí nabývalo právní moci teprve spolu s právní mocí rozhodnutí soudu.

Naproti tomu podle nové právní úpravy (novelizovaný § 89 zákona č. 582/1991 Sb.; soudní řád správní) se může účastník správního řízení domáhat žalobou ke správnímu soudu přezkumu správních rozhodnutí, která jsou v právní moci. Řízení před soudem je tedy dnes zcela jasně od správního řízení odděleno, přičemž výrazem tohoto oddělení je právní moc správního rozhodnutí, které je žalobou napadáno.

Výše uvedené změny v úpravě správního soudnictví pak měly poměrně zásadní dopad na aplikaci ust. § 63 zákona č. 155/1995 Sb. Zatímco podle dřívější právní úpravy bylo možné vztáhnout toto zákonné ustanovení (koncipované primárně pro řízení správní – srov. „řízení o dávce“ v § 63 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb.) i na řízení o opravném prostředku před krajským soudem, po 31. 12. 2002 již toto není podle názoru Nejvyššího správního soudu nadále možné, a to právě s ohledem na právní moc rozhodnutí žalované, které soud ve správním soudnictví přezkoumává.

Ztratí-li tedy v průběhu řízení před správním soudem (v důchodové věci) způsobilost být účastníkem řízení fyzická osoba, dopadá dnes na tuto situaci – pokud jde o procesní nástupnictví – jen a pouze základní pravidlo § 107 odst. 2 o. s. ř. (ve spojení s § 64 s. ř. s.), podle kterého jsou procesním nástupcem zemřelého dědici, resp. ti z nich, kteří podle výsledku dědického řízení převzali právo nebo povinnost, o něž v řízení jde.

V dalším řízení před soudem proto bude vždy nutno zohlednit úpravu dědění zakotvenou v §§ 460 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, resp. dědického řízení podle §§ 175a a násl. zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, podle které se stávají nároky z důchodového pojištění součástí pozůstalosti, konkrétně „pohledávkou zůstavitele vůči státu“. Aby však bylo vůbec možné takovou pohledávku do dědictví zahrnout, musí se podle názoru Nejvyššího správního soudu – s ohledem na právní úpravu dědění – jednat o pohledávku v době smrti reálně existující (§ 460 občanského zákoníku),

jinými slovy musí zde v okamžiku smrti oprávněného existovat přiznaný nárok v určité výši. Pouze tehdy bude možný případný přechod nároku na dědice oprávněného.

Vztáhneme-li uvedené závěry na projednávaný případ, nelze než dojít k názoru, že k procesnímu nástupnictví stěžovatelky podle § 107 odst. 2 o. s. ř. v dané věci nedošlo, neboť v době žalobcovy smrti žádná pohledávka vůči státu z důvodu jeho nároku na dávku důchodového zabezpečení (zvýšení důchodu pro bezmocnost) v popsáném smyslu neexistovala. O nároku bylo za života žalobce pravomocně rozhodnuto negativně, tj. tak, že jeho žádost byla zamítnuta. Zemřel-li pak žalobce v průběhu řízení o žalobě proti zamítavému rozhodnutí žalované dříve, než bylo krajským soudem ve věci rozhodnuto, pak tento stav, totiž pravomocně deklarovaná neexistence nároku, v době smrti oprávněného stále trval, a materiálně vzato tedy není ničeho, co by mohlo na případné dědice přejít.

Z uvedených důvodů dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že napadené usnesení Krajského soudu v Praze netrpí vadou podle § 103 odst. 1 písm. e) s. ř. s. a kasační stížnost proto v souladu s § 110 odst. 1 s. ř. s. jako nedůvodnou zamítl.

Stěžovatelka neměla ve věci úspěch, správní orgán ze zákona nemá právo na náhradu nákladů řízení, Nejvyšší správní soud proto rozhodl tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 60 odst. 1 a 2 s. ř. s. ve spojení s ust. § 120 s. ř. s.). Ustanovené zástupkyni stěžovatelky náleží v souladu s § 9 odst. 2 a § 11 písm. b), d) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), odměna za dva úkony právní služby učiněné v řízení o kasační stížnosti ve výši 1000 Kč, a dále náhrada hotových výdajů ve výši paušální částky 600 Kč podle § 13 odst. 3 cit. vyhlášky, celkem tedy 1600 Kč. Částku 500 Kč vyúčtovanou ustanovenou advokátkou v souvislosti se studiem spisu u Krajského soudu v Praze Nejvyšší správní soud nepřiznal, neboť toto je součástí převzetí a přípravy zastoupení ve smyslu § 11 písm. b) advokátního tarifu (srov. usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 4. 2008, č. j. 5 Azs 33/2008 - 40, www.nssoud.cz). Protože je ustanovená advokátka plátcem daně z přidané hodnoty, zvyšuje se nárok vůči státu o částku odpovídající dani z přidané hodnoty, kterou je tato osoba povinna z odměny za zastupování a z náhrad hotových výdajů odvést podle zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty (§ 35 odst. 7 s. ř. s.). Částka daně z přidané hodnoty vypočtená dle § 37 odst. 1 a § 47 odst. 4 zákona č. 235/2004 Sb. činí 304 Kč. Ustanovené zástupkyni se tedy přiznává náhrada nákladů v celkové výši 1904 Kč. Uvedená částka bude vyplacena z účtu Nejvyššího správního soudu do 2 měsíců od právní moci tohoto rozsudku. Náklady právního zastoupení stěžovatelky nese dle ust. § 60 odst. 4 s. ř. s. stát.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné (§ 53 odst. 3 s. ř. s.).

V Brně dne 9. dubna 2009

JUDr. Jaroslav Vlašín
předseda senátu